

Socialskyddsguide

Guide om social trygghet för personer med utvecklingsstörning

Guiden är en översättning av Sosiaaliturvaopas utgiven av Kehitysvammaisten Tukiliitto

Översättare: Åsa Öhrman

Uppdaterad 30.11.2010

Innehåll		
Central lagstiftning	3	
Grundlagen	3	
Klientlagen	3	
Socialvårdslagen	3	
Specialomsorgslagen	3	
Handikappservicelagen	4	
Lagarnas inbördes tillämpningsordning	4	
Specialomsorger om personer med utvecklingsstörning	4	
Tjänster enligt specialomsorgslagen	4	
Specialomsorgsprogram	4	
Korttidsvård (avlastning)	5	
Arbets- och dagverksamhet	5	
Tjänster enligt handikappservicelagen	5	
Serviceplan	5	
Gravt funktionshinder	6	
Subjektiv rätt	6	
Personlig assistans	6	
Färdtjänster	6	
Tolktjänster	6	
Anslagsbundna tjänster	6	
Hjälpmedel	7	
Extra kostnader för specialkost	7	
Extra klädkostnader	7	
Folkpensionsanstalten	7	
Hjälpmedel	7	
Handikappbidrag för barn under 16 år	7	
Handikappbidrag för person över 16 år	7	
Vårdbidrag för pensionstagare	7	
Specialvårdspenning för föräldrar till sjuka barn	8	
Folkpension	8	
Rehabilitering	8	
Rehabiliteringspenning	8	
Rehabiliteringspenning för unga	8	
Ersättning av läkemedel	9	
Reseersättningar	9	
Sjukpension som lämnas vilande och rätt att förtjäna	9	
Ersättning för glutenfri kost	9	
Dagvård	9	
Barndagvård	9	
Rehabiliterande dagvård för utvecklingsstörda barn under skolåldern	9	
Skolgång	10	
Förskoleundervisning	10	
Skolgångsbiträden	10	
Skolresor	10	
Morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever med utvecklingsstörning	10	
Morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt lagen om grundläggande utbildning	11	
Studier	11	
Yrkesinriktad specialundervisning	11	
Hälsovård	11	
Hjälpmedel	11	
Närståendevård	11	
Stöd för närståendevård	11	
Ledig tid och ersättning för närståendevårdaren	12	
Boende	12	
Boende som ordnas med stöd av specialomsorgslagen	12	
Boende som ordnas med stöd av handikappservicelagen	12	
Serviceavgifter för boende	12	
Ändringsarbeten i bostaden	13	
Bilärenden	13	
Bilskatt	13	
Återbäring på bilskatt	13	
Ändringsarbeten i bilen	13	
Parkeringsstillstånd för bilen	13	
Understöd vid anskaffning av bil	13	
Intressebevakning	13	
Skatteärenden	14	
Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga	14	
Ansökning om tjänster	14	
Rådgivningskyldighet	14	
Ansökning	14	
Beslut	14	
Möjligheter att anföra besvär och påverka	15	
Sökande av ändring på myndighets nekande beslut	15	
Besvärstid	15	
Anmärkning	15	
Socialombudsman	15	
Klagomål	15	
Initiativ	15	
Vad är rättelseyrkande?	16	
Kommunalbesvär	16	
Förvaltningsbesvär	16	
Lagar och projekt	17	
Kårkulla samkommuns verksamhetsformer	18	
Kårkulla vårdhem	18	
Kårkulla resurscenter	18	
Daglig verksamhet	18	
Boende	18	
Regional rådgivande verksamhet	18	
Arbete enligt socialvårdslagen	19	
Arbete med stöd och utlokaliserat arbete	19	
Arbetsklirik	19	

Syftet med denna guide om social trygghet är att ge information om tjänster och stödåtgärder för personer med utvecklingsstörning och att fungera som hjälp vid ansökningen av tjänster. Guiden innehåller information och uppgifter med avseende på både barn och vuxna med utvecklingsstörning samt på deras familjer.

De olika temablocken presenteras inte i alfabetisk ordning utan enligt serviceform. Temablocken innehåller information som hör till varje sakgrupp samt kontaktuppgifter (webbadresser och telefonnummer) för närmare upplysningar.

Viktiga adresser

- ❖ blankett.fi
  - blanketter
- ❖ edu.fi
  - Utbildningsstyrelsen
- ❖ fduv.fi
  - Förbundet De Utvecklingsstördas Väl
- ❖ finlex.fi
  - på sidorna finns bl.a. lagar, förordningar och regeringspropositioner samt information om domstolarnas rättspraxis
- ❖ folkhalsan.fi
- ❖ fpa.fi
  - information om FPA:s förmåner och blanketter
- ❖ intermin.fi
  - Inrikesministeriet
- ❖ jm.fi
  - Justitieministeriet
- ❖ karkulla.fi
- ❖ kommunerna.net
- ❖ kvtl.fi
  - bl.a. information om social trygghet och intressebevakning samt rättspraxis
  - besvärsmallar o.d.
- ❖ maistraatti.fi
  - information om intressebevakning, blanketter, ansökningsmallar och premiegrunder
  - kontaktuppgifter o.d.
- ❖ minedu.fi
  - Undervisnings- och kulturministeriet
- ❖ mol.fi /svenska
  - Arbetsministeriet
  - information om familjeferier
- ❖ ombudsman.fi
  - information om klagomål till justitieombudsmannen och tidigare givna svar på anförda klagomål
- ❖ oph.fi
  - undervisningsärenden
- ❖ polis.fi
  - blanketter och uppgifter om bl.a. parkeringstillstånd för funktionshindrade
- ❖ prh.fi
  - handels-, förenings- och stiftelseregistret
  - registrering av en förening eller en stiftelse, mallar
- ❖ ray.fi
- ❖ rfv.fi
  - regionförvaltningsverken (kontaktuppgifter, publikationer, blanketter, klagomål)
- ❖ riksdagen.fi
- ❖ skatt.fi
  - information om beskattning och blanketter
- ❖ speres.net
  - finlandsvenskt specialpedagogiskt resurscentrum
- ❖ stakes.fi
- ❖ stm.fi/svenska
  - Social- och hälsovårdsministeriet
- ❖ statsradet.fi
- ❖ tull.fi
  - t.ex. frågor i anslutning till återbäring av bilskatt till funktionshindrade personer
- ❖ vane.to
  - Riksomfattande handikapprådet

Central lagstiftning

De viktigaste lagarna om personer med utvecklingsstörning är bl.a. grundlagen (1999/731), förvaltningslagen (2003/434), lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (nedan klientlagen) (2000/812), lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (nedan specialomsorgslagen) (1977/519), lagen om service och stöd på grund av handikapp (nedan handikappservicelagen) (1987/380), lagen om stöd för närstående vård (2005/937), socialvårdslagen (1982/710) och lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (nedan klientavgiftslagen) (1992/734).

Grundlagen

I 2 kapitlet i Finlands grundlag finns upptecknat de grundläggande fri- och rättigheter som tillhör alla. Till dessa räknas bl.a. jämlikhet, rätt till liv, personlig frihet och integritet, rörelsefrihet, skydd för privatlivet, rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning och arbete och rätt till eget språk.

Med stöd av 6 § i grundlagen är människor lika inför lagen och ingen får utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av hälsotillstånd, handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

Med stöd av 19 § 1 mom. i grundlagen garanteras nödvändig försörjning och omsorg och enligt 19 § 3 mom. ska det allmänna tillförsäkra var och en tillräckliga socialtjänster. I motiveringen till regeringens proposition anses en tillräcklig servicenivå vara en service som skapar förutsättningar för varje människa att verka som fullvärdig medlem i samhället. Beslut om tjänster ska fattas med beaktande av denna utgångspunkt.

Enligt 22 § i grundlagen förpliktas det allmänna att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses, vilket även innebär ett materiellt tillgodosende. I författningar på lägre nivå preciseras noggrannare vilka åtgärder som

krävs från samhällets sida och hurdana tjänster klienterna har rätt att få för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska tillgodoses.

Klientlagen

Syftet med klientlagen är att främja klientmedverkan och förtroendefulla klientrelationer samt klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården. Lagen tillämpas både på socialvård som ordnas av myndighet och på socialvård som ordnas privat.

En klient har rätt till socialvård av god kvalitet och gott bemötande utan diskriminering av den som ger socialvård. Socialvårdspersonalen ska för klienten utreda hans eller hennes rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar liksom också andra omständigheter som är av betydelse för klientens sak (4–5 §).

När socialvård ges ska i första hand klientens önskemål och åsikt beaktas och klientens självbestämmanderätt även i övrigt respekteras (8 §). I förvaltningslagen föreskrivs ett hörande av klienten innan beslut om honom eller henne fattas.

Socialvårdslagen

Enligt socialvårdslagen är kommunen skyldig att ge och ordna socialservice och utbetala utkomststöd och socialt stöd till kommunens invånare (13 §).

Socialvårdslagen är en allmän lag med stöd av vilken vi alla oberoende av våra egenskaper och skador kan få de socialvårdstjänster vi är i behov av. Socialvårdslagen avser socialservice, utkomststöd, sociala understöd och med dessa anknutna funktioner som är avsedda att främja och upprätthålla enskild persons, familjs och samfunds sociala trygghet och prestationsförmåga.

I många speciallagar fastställs som kommunens socialvårdsuppgifter dess-

utom att ordna barn- och ungdomsvård, barndagvård, specialomsorger om utvecklingsstörda, service och stöd på grund av handikapp och service i anslutning till missbrukarvård samt de uppgifter som föreskrivits för barnatillsyningsmannen och andra åtgärder för utredande och fastställande av faderskap och tryggnad av underhållsbidrag. Exempel på övriga socialvårdsuppgifter för kommunen är åtgärder i samband med adoptionsrådgivning och medling i familjefrågor och medling vid verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt samt åtgärder för ordnande av stöd för närstående vård och annan socialservice samt för de uppgifter som nämns i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (17 §).

Specialomsorgslagen

I specialomsorgslagen stadgas om specialomsorger om en person som på grund av medfödd eller i utvecklingsåldern erhållen sjukdom, defekt eller skada hämmats eller störts i sin utveckling och som inte med stöd av annan lag kan erhålla de tjänster han eller hon behöver (1 §).

Syftet med specialomsorgerna är att hjälpa en sådan person att klara sig i det dagliga livet, självständigt förtjäna sitt uppehälle och anpassa sig i samhället samt att tillförsäkra honom eller henne den undervisning, vård och övrig omsorg han eller hon behöver.

Enligt specialomsorgslagen är tjänster som hör till specialomsorgerna bl.a. undersökning, hälsovård, behövlig träning, rehabilitering och funktionell övning, anordning av sysselsättning och bostad och annan motsvarande verksamhet som syftar till anpassning i samhället. Till specialomsorgerna hör också ordnande av hjälpmedel och hjälpmaterial för personligt bruk, individuell vård och annan omvårdnad samt annan motsvarande verksamhet som är nödvändig för att tillgodose specialomsorgerna (2 §).

Handikappservicelagen

Syftet med handikappservicelagen är att främja de handikappades eller funktionshindrades förutsättningar att leva och vara verksamma som jämbördiga medlemmar av samhället samt att förebygga och undanröja olägenheter och hinder som handikappet medför (1 §). Med funktionshindrad avses i denna lag den som på grund av skada eller sjukdom under långa tider har särskilda svårigheter att klara av de funktioner som hör till normal livsföring.

Kommunen ska sörja för att tjänster och stöd för funktionshindrade ordnas så att de till innehållet och omfattningen är sådana som behovet i kommunen påkallar. Då tjänster och stödåtgärder enligt denna lag ordnas ska klientens individuella behov av hjälp beaktas (3 §).

De tjänster som beviljas med stöd av lagen delas in i anslagsbundna och subjektiva rättigheter. En klients subjektiva rättighet att få tjänster innebär att kommunen har en absolut skyldighet att ordna service förutsatt att klienten uppfyller de beviljningsgrunder för servicen som stadgas i lagen eller förordningen.

En del av de tjänster som beviljas med stöd av handikappservicelagen är speciellt avsedda för gravt funktionshindrade personer. För varje serviceforms del definieras vad som avses med gravt funktionshinder. I specialomsorgslagen finns inte en sådan begränsning utan tjänsterna är avsedda på lika villkor även för personer som har lindrig utvecklingsstörning.

Lagen garanterar att gravt funktionshindrade personer har rätt till personlig assistans för att bland annat klara av dagliga sysslor såväl i hemmet som utanför hemmet.

Lagarnas inbördes tillämpningsordning

Socialvårdens klientlag, socialvårdslagen, dagvårdslagen och lagen om grundläggande utbildning är exempel på allmänna lagar. Speciallagar är bl.a. specialomsorgslagen och handikappservicelagen.

Tjänster som beviljas med stöd av allmänna lagar är i princip primära i förhållande till tjänster som beviljas med stöd av speciallagar. Rätt till tjänster i enlighet

med en speciallag uppkommer först då en person inte får behövliga tjänster med stöd av en allmän lag.

Då beslut fattas ska den lag tillämpas som är förmånligare för klienten. På grund av att specialomsorgens tjänster i allmänhet är avgiftsfria för klienten tillämpas specialomsorgslagen i de flesta fall. Kommunen har exempelvis inte rätt att ordna boendetjänster med stöd av socialvårdslagen på grund av att denna lag är oförmånligare för klienten. Förvaltningsdomstolarna har i ett flertal beslut konstaterat att eftersom klienten med stöd av allmän lag inte får tillräckliga tjänster ska man för honom eller henne ordna tjänster i form av specialomsorger med stöd av specialomsorgslagen. Dessa beslut har gällt bl.a. boendetjänster, förmiddags- och eftermiddagsverksamhet och avlastning (korttidsvård).

Till förhållandet mellan allmän lag och speciallag anknuter normaliseringsprincipen som är en central utgångspunkt vid anordningen av tjänster. Med normalisering avses en rätt att leva ett likadant liv som merparten av människorna lever.

Det är inte motiverat att tolka normaliserings- och handikapptjänsternas subsidiaritet på ett sådant sätt att tjänster som beviljas med stöd av allmänna lagar kategoriskt anses tillräckliga för att också motsvara funktionshindrade människors behov. Kärnan i normaliseringsprincipen kan däremot ses som utgångspunkten att för en funktionshindrad människa sträva efter att via tjänster och stödåtgärder garantera möjligheter att komma till samma utgångsläge som andra människor och att garantera att den funktionshindrade i enlighet med sin ålder, utvecklingsnivå och individuella förmåga kan verka som fullvärdig samhällsmedlem. Om inte tjänster och stödåtgärder som beviljas med stöd av allmänna lagar räcker till för att uppnå dessa mål måste man tillämpa speciallagar, vilkas syfte är att främja den funktionshindrades möjligheter att leva och verka med andra som en jämbördig samhällsmedlem och att förebygga och eliminera problem och hinder som ett funktionshinder ger upphov till.

Merparten av de tjänster och stödåtgärder som personer med utvecklingsstörning är i behov av beviljas med stöd av antingen handikappservicelagen eller specialomsorgslagen. Handikappservicelagen

är primär i förhållande till specialomsorgslagen i de fall tjänsten eller stödåtgärden kan beviljas med stöd av bägge lagarna. De utvecklingsstörda har dock möjligheter att få tjänster enligt specialomsorgslagen om tjänster enligt handikappservicelagen inte räcker till eller inte är lämpliga.

Specialomsorger om personer med utvecklingsstörning

Tjänster enligt specialomsorgslagen

Specialomsorgstjänster som beviljas med stöd av specialomsorgslagen har status av subjektiva rättigheter och omfattas sålunda i enlighet med fördelningen av det allmänna av kommunens skyldighet att ordna specialtjänster. Tjänster som räknas som specialomsorger finns uppräknade i 2 § av lagen.

Specialomsorgsprogram

Enligt specialomsorgslagen ska för varje person som är i behov av specialomsorger utarbetas ett specialomsorgsprogram (34 §). I programmet ingår en plan över genomförandet av specialomsorgerna samt uppgifter om när programmet ska granskas. Dessutom ska en service-, vård- och rehabiliteringsplan med stöd av lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården fastställas för klienten. I detta sammanhang ska det också utredas vilka tjänster som är avgiftsbelagda och vilka tjänster som i egenskap av specialomsorgstjänster är avgiftsfria.

Syftet med ett specialomsorgsprogram är att trygga den utvecklingsstördas rättskydd och att tillgodose de grundläggande rättigheterna. I alla kommuner har man inte utarbetat och godkänt specialomsorgsprogram för personer med utvecklingsstörning och i många kommuner är specialomsorgsprogram helt obekanta. Detta faktum äventyrar de utvecklingsstördas rättskydd.

Ett specialomsorgsprogram skiljer sig

från handikappservice lagens serviceplan. Om personen själv, hans eller hennes förmyndare, annan vårdnadshavare eller socialnämnden anser att specialomsorgsprogrammet inte är ändamålsenligt kan de söka ändring hos regionförvaltningsverket.

Ett specialomsorgsprogram ska uppgöras i samarbete med vederbörande själv och hans eller hennes förmyndare eller annan vårdnadshavare samt med socialnämnden. Till specialomsorger räknas alla de tjänster och stödåtgärder som en person med utvecklingsstörning beviljas med stöd av specialomsorgslagen.

Tjänster som antecknas i specialomsorgsprogrammet är bl.a. arbetsverksamhet, dagverksamhet, stöd för boende, morgon- och eftermiddagsvård för skolelever, avlastning, rehabiliteringshandledning, tjänster av stödperson, tjänster som produceras av specialrådgivning eller rehabiliteringscenter (rådgivningstjänster av specialomsorgsdistrikt) o.d.

Ytterligare uppgifter: www.rfv.fi

Korttidsvård (avlastning)

En person med utvecklingsstörning har rätt till korttidsvård (avlastning/tillfällig vård). Korttidsvård ordnas med stöd av specialomsorgslagen (2 §, mom. 6 och 10) och den anges som specialomsorg. Behovet av korttidsvård ska nämnas i specialomsorgsprogrammet. Ett omnämnande av behovet i programmet är emellertid inte en förutsättning för att korttidsvård ordnas. För korttidsvård kan man kräva ersättning för kostnader som uppkommer på grund av uppehälle, men inte för kostnader som uppkommer på grund av vård. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens beslut (november 2008) kan man för tillfällig familjevård (minst ett dygn) av ett utvecklingsstört barn ta ut en avgift för uppehälle. Före förvaltningsdomstolens beslut var korttidsvård en avgiftsfri service för barn med utvecklingsstörning under 16 år (4 § i klientavgiftslagen).

Korttidsvård kan ordnas exempelvis i privat servicehem, i personens hem eller på motsvarande plats som är lämplig för personen. Vid valet av vårdform och vårdplats ska klientens önskingar och behov tas i betraktande (4 och 8 § i klientlagen).

Arbets- och dagverksamhet

Enligt specialomsorgslagen (2 § 4 mom.) ordnas arbetsverksamhet som specialomsorg för personer med utvecklingsstörning.

Traditionella arbets- och dagcenter upprätthålls i allmänhet av kommuner eller samkommuner. Merparten av klienterna (ca 11 000 personer) är utvecklingsstörda personer.

De som arbetar i arbets- och dagcenter är klienter, inte arbetstagare. De är inte anställda. Personer som arbetar i arbetscenter får förutom pension också arbetsersättning.

Utvecklingsstörda personer som är sysselsatta i arbetscenter ersätter själva sina måltider, medan kommunen ersätter kostnader för arbetshandledning och behövliga transporter till arbetsplatsen. Nödvändiga färdtjänster för erhållandet av specialomsorger ska ersättas av kommunen eller specialomsorgsdistriktet (39 § i specialomsorgslagen och 3 § i specialomsorgsförordningen).

Med stöd av socialvårdslagen är det möjligt att ordna verksamhet i sysselsättnings syfte eller arbetsverksamhet för funktionshindrade personer. Utgångspunkten är ändå att rätten till arbetsverksamhet baserar sig på specialomsorgslagen. Med verksamhet i sysselsättnings syfte avses anordning av särskilda rehabiliteringsåtgärder och andra stödåtgärder som syftar till att främja en persons möjligheter att få arbete. Som ett led i denna verksamhet kan enligt 27 d § i socialvårdslagen ordnas arbete i vilket arbetstagaren står i ett sådant anställningsförhållande till serviceproducenten som avses i 1 kap. 1 § i arbetsavtalslagen (55/2001).

Med arbetsverksamhet för funktionshindrade avses verksamhet som syftar till att bevara och främja personens funktionsförmåga (27 e § i socialvårdslagen).

I arbets- och dagcenter ordnas också dagverksamhet för personer som är i stort behov av stöd. Dessa personer får inte arbetsersättning.

Dagverksamheten ska ordnas så att en gravt funktionshindrad person kan delta i verksamheten fem dagar i veckan eller mer sällan, om den gravt funktionshindrade kan delta i dagverksamheten på deltid eller om det finns något annat skäl därtill.

Till dagverksamhet för funktionshindrade hör verksamhet som ordnas utanför hemmet för att stödja den funktionshindrade att klara sig självständigt och för att främja sociala kontakter (8b § i handikappservice lagens)

Dagverksamhet kan inkludera exempelvis matlagning, motion, diskussioner, utfärder, kreativ verksamhet, träning i sociala färdigheter. Avsikten med dagverksamhet är inte att tillverka produkter eller producera tjänster som kan säljas. De personer som deltar i dagverksamhet får inte heller någon ersättning för verksamheten.

Tjänster enligt handikappservice lagens

Serviceplan

I en serviceplan ingår de tjänster och stödåtgärder som en funktionshindrad person är i behov av för att klara av ett dagligt liv. En serviceplan utarbetas på begäran av den funktionshindrade eller hans eller hennes familj. Den funktionshindrade kan själv be socialväsendet i kommunen uppgöra en serviceplan. Enligt klientlagen ska myndigheterna uppgöra en serviceplan om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning (2 § i handikappservice förordningen, 7 § i klientlagen).

Med hjälp av serviceplanerna kan kommunerna kartlägga de behov av tjänster och stödåtgärder som finns i kommunen.

En serviceplan ska uppgöras tillsammans med den funktionshindrade och vid behov i närvaro av hans eller hennes närstående.

En serviceplan är emellertid inte ett sådant dokument med vilket klienten har rätt att kräva de tjänster och stödåtgärder som nämns där. De tjänster och stödåtgärder som ingår i planen ska den funktionshindrade separat ansöka om. Myndigheterna är skyldiga att skriftligen ge beslut på en sådan ansökan. Till beslutet ska fogas anvisningar för sökande av ändring. Det är ändå viktigt att framföra behovet av tjänster i serviceplanen, trots att tjäns-

terna inte genast beviljas. Noteringen är en gemensamt konstaterad bekräftelse på att det finns behov, som man i ett senare skede ska ta hänsyn till.

Revideringen av handikappservice-lagen som trädde i kraft 1.9.2009 förutsätter att utredningen av servicebehovet ska inledas senast sju vardagar efter första kontakten. Serviceplanen ska uppgöras utan dröjsmål och hela processen ska vara slutförd senast inom tre månader efter ansökan.

Gravt funktionshinder

I handikappservice-lagen definieras ett gravt funktionshinder från fall till fall utgående från behövliga tjänster. Exempelvis då man beviljar färdtjänst enligt handikappservice-lagen betraktas som gravt funktionshindrade personer de som har särskilda svårigheter att röra sig och de som på grund av sitt funktionshinder eller sin sjukdom inte kan anlita offentliga kollektivtrafikmedel utan oskäligt stora svårigheter.

Subjektiv rätt

Med subjektiv rätt avses att kommunen alltid är skyldig att bevilja en tjänst eller en stödåtgärd som en person med funktionshinder har ansökt om i de fall kriterierna för gravt funktionshinder visavi tjänsten ifråga uppfylls.

Enligt handikappservice-lagen räknas färdtjänster, tolktjänster, serviceboende, apparatur i anslutning till bostaden och ändringsarbeten i bostaden till subjektiva rättigheter.

Personlig assistans

Gravt funktionshindrade personer har rätt till personlig assistans i enlighet med vissa krav som ställs i lagen. Om den sökande uppfyller de krav som ställs i lagen kan kommunerna inte förvägra honom eller henne rätten till personlig assistans genom att hänvisa att det inte finns tillräckliga anslag.

En gravt funktionshindrad person som oundgängligen och upprepade gånger är i behov av en annan persons hjälp för att

klara av dagliga sysslor, arbete och studier i hemmet och utanför hemmet är berättigad till personlig assistans. Assistans i de dagliga sysslorna och i arbete och studier ska ordnas i den utsträckning det är nödvändigt för den funktionshindrade. För fritidsaktiviteter, samhällelig verksamhet och upprätthållande av sociala kontakter ska assistans ordnas minst tio timmar per månad och från ingången av år 2011 minst trettio timmar per månad.

Kommunen har olika alternativa sätt att ordna personlig assistans. Kommunen kan ersätta den gravt funktionshindrade för de kostnader som en anställning av en personlig assistent ger upphov till, på samma sätt som tidigare d.v.s. före lagändringen 1.9.2009. Kommunen kan också ge den gravt funktionshindrade personen en servicesedel med vilken han eller hon kan skaffa assistentservice. Det tredje alternativet är att kommunen skaffar assistentservice av en offentlig eller privat serviceproducent (köptjänster) eller genom att själv ordna service eller ingå avtal om service med en annan kommun eller med andra kommuner

Färdtjänster

En person som har särskilda svårigheter att röra sig och som inte utan oskäligt stora svårigheter kan anlita offentliga kollektivtrafikmedel har med stöd av handikappservice-lagen en subjektiv rätt till färdtjänster och vid behov till följeslagartjänster för arbets-, studie- och fritidsresor. Följeslagartjänster ordnas om den funktionshindrade är i behov av så mycket hjälp att hjälpen av taxibilens eller invalidtaxibilens chaufför inte är tillräcklig.

En gravt funktionshindrad person får ersättning för arbets- och studieresor i sin helhet och har dessutom möjlighet till minst 18 enkla fritidsresor i månaden, exempelvis för att uträta ärenden och utöva fritidsintressen.

Behovet av färdtjänst bedöms alltid från fall till fall på basis av läkarutlåtanden och andra utredningar. Uppmärksamhet fästs vid den funktionshindrades sociala och fysiska omgivning och man utreder var tjänster, fritidsintressen o.d. finns att tillgå.

Ett gravt funktionshinder innebär inte alltid en fysisk skada utan ett funktions-

hinder kan även bero på att en person inte kan eller exempelvis på grund av beteendestörningar, gestaltningssvårigheter eller rädsla inte förmår använda kollektivtrafikmedel.

Ansökningarna om färdtjänst ska alltid granskas från fall till fall och frågan om vad som avses med ett gravt funktionshinder kan inte lösas utgående från socialnämndens allmänna anvisningar.

Den funktionshindrade ska själv få fatta beslut om var han eller hon utreder ärenden eller utövar fritidsintressen. Resorna görs i den funktionshindrades hemkommun eller till närbelägna kommuner (8 § i handikappservice-lagen, 4–6 § i handikappserviceförordningen).

Tolktjänster

Personer med svår hörsel- och synskada har rätt till minst 360 tolkningstimmar under ett kalenderår. Svårt hörselskadade, hörsel- och synskadade och personer med talskada har rätt till minst 180 tolkningstimmar under ett kalenderår.

Tolktjänster ges för att förtydliga kommunikationen vid exempelvis arbete, studier, utträttande av ärenden, deltagande i samhällelig verksamhet eller rekreation (8–8a § i handikappservice-lagen, 7–9 § i handikappserviceförordningen).

Tolktjänster i anslutning till studier ska ordnas i den utsträckning det är nödvändigt för att den funktionshindrade ska kunna klara av sina studier.

Ansvaret att ordna tolktjänster överfördes till FPA 1.9.2010. Överföringen medför inga ändringar i klienternas rätt till tolktjänst.

Anslagsbundna tjänster

Andra tjänster och stödåtgärder inom handikappservicen än de ovan framförda är anslagsbundna. Kommunerna beviljar dessa tjänster och stödåtgärder på basis av prövning och inom ramen för sina anslag, och med beaktande av förpliktelser i grundlagen.

Hjälpmedel

Ersättning för kostnader för anskaffning av hjälpmedel som beviljas med stöd av handikappservicelagen betalas till en funktionshindrad som på grund av sitt handikapp eller sin sjukdom behöver dessa för att kunna förflytta sig, kommunicera eller klara sig hemma eller i sin fritidsverksamhet (t.ex. utrustning för fritidsintressen) (17 § i handikappserviceförordningen).

Extra kostnader för specialkost

Den funktionshindrade får ersättning för extra kostnader för specialkost eller specialnäringspreparat som han måste använda regelbundet och under en lång tid (behovsprövat).

Behovet av specialkost ska framgå av detaljerad medicinsk utredning (en rekommendation av läkare är inte tillräcklig). Primärt ska ersättning för extra kostnader för specialkost tryggas med hjälp av vårdbidrag och sjukförsäkring (19 § i handikappserviceförordningen).

Undantag utgör personer som lider av celiaki och som får ersättning av FPA för de kostnader som föranleds av glutenfri diet. Se avsnittet FPA.

Extra klädkostnader

Enligt handikappservicelagen kan en funktionshindrad person få ersättning för extra klädkostnader som föranleds av att kläderna på grund av handikappet eller sjukdomen slits snabbare än normalt eller av att han eller hon på grund av sitt handikapp inte kan använda konfektionskläder eller vanliga skodon (behovsprövat).

Kommunen ersätter endast kostnadskillnaden mellan vanliga kläder och specialkläder (18 § i handikappserviceförordningen).

Folkpensionsanstalten www.fpa.fi

Hjälpmedel

FPA kan bevilja gravt funktionshindrade hjälpmedel (t.ex. datautrustning) för yrkesinriktade studier med sikte på arbetslivet eller för allmänbildande studier fr.o.m. högstadiet i grundskolan för elever för vilka man har gjort upp en plan över yrkesinriktad utbildning.

Handikappbidrag för barn under 16 år

När ett sjukt eller funktionshindrat barn, som är bosatt i Finland, vårdas hemma kan föräldrarna ansöka om handikappbidrag (tidigare vårdbidrag) för personer under 16 år. Handikappbidraget är avsett för situationer då omvårdnaden och rehabiliteringen i anslutning till barnets sjukdom, lyte eller skada i minst sex månader innebär större belastning och bundenhet än vad som är vanligt jämfört med friska barn i samma ålder. Handikappbidraget för barn kan beviljas för viss tid eller tills barnet fyller 16 år. FPA avgör ärendet enligt hur konstant behovet av särskild vård och rehabilitering är. Bidraget är skattefritt inkomst och påverkas inte av sökandens inkomster eller förmögenhet.

Handikappbidraget är indelat i tre kategorier utgående från barnets behov av specialvård. Det förhöjda handikappbidraget och det högsta handikappbidraget berättigar till FPA:s rehabilitering. Handikappbidraget och förmåner som är bundna till folkpensionsindex bibehålls 2010, beloppen är således de samma som år 2009!:

- Handikappbidrag
85,59 €/mån
- Handikappbidrag, förhöjt belopp
199,71 €/mån
- Handikappbidrag, högsta beloppet
387,26 €/mån

Ansökan om handikappbidrag lämnas till FPA:s byrå. Till ansökan ska fogas läkarintyg C. Till ansökan är det också skäl att foga en utförlig beskrivning av barnets behov av daglig vård.

Handikappbidrag för person över 16 år

Handikappbidrag kan beviljas 16 år fyllda funktionshindrade personer vars funktionsförmåga på grund av sjukdom, lyte eller skada bedöms vara nedsatt utan avbrott i minst ett år. Dessutom krävs att personens sjukdom eller skada ger upphov till behövlig hjälp och service eller fortlöpande särskilda kostnader. Bidraget ska underlätta möjligheterna att klara sig i vardagen, i arbetslivet och i studierna och ersätta extra kostnader som funktionshindret medför. Handikappbidrag betalas inte till en person som får ålderspension.

Handikappbidraget är indelat i tre kategorier utgående från kostnader för men, behovet av hjälp, handledning eller tillsyn och särskilda kostnader. Handikappbidragen år 2010 uppgår till:

- Handikappbidrag
85,59 €/mån
- Handikappbidrag, förhöjt belopp
199,71 €/mån
- Handikappbidrag, högsta beloppet
387,26 €/mån

Vårdbidrag för pensionstagare

FPA betalar vårdbidrag till sjuka och funktionshindrade pensionstagare som bor hemma och som behöver vård och service eller som har särskilda kostnader till följd av en sjukdom eller ett funktionshinder. Vårdbidraget är skattefritt inkomst som betalas till en person som fyllt 65 år eller till en person under 65 år som får invalidpension, rehabiliteringsstöd eller individuell förtidspension.

Vårdbidrag för pensionstagare utbetalas till olika belopp beroende på hur stort behovet av hjälp, handledning och tillsyn är och på hur stora särskilda kostnader den sökande har. Vårdbidragen år 2010 uppgår till:

- Vårdbidrag
57,32 €/mån
- Vårdbidrag, förhöjt belopp
142,70 €/mån
- Vårdbidrag, högsta beloppet
301,75 €/mån

Specialvårdspenning för föräldrar till sjuka barn

Specialvårdspenning är avsedd att ersätta ett kortvarigt inkomstbortfall till en förälder som vårdar sitt sjuka eller funktionshindrade barn som är under 16 år och som på grund av vården av barnet är förhindrad att arbeta och därför saknar löneinkomst för den tiden. Specialvårdspenning utbetalas för vård eller rehabilitering på sjukhus, specialsjukvårdsdistrikts poliklinik eller sjukhuspoliklinik, anpassnings- och rehabiliteringskurs eller för hemvård, då vården i hemmet anknuter till vården på sjukhus eller sjukhuspoliklinik. Penningen utbetalas för samma tid till bägge föräldrarna om läkare anser det nödvändigt att båda deltar i vården eller rehabiliteringen (gäller inte hemvård).

Specialvårdspenning betalas vanligtvis för högst 60 vardagar för samma sjukdom och barn, men maximitiden beräknas separat för sjukhus- och hemvård. Maximitiden för hemvård är 90 vardagar. Tiden kan förlängas om den behandlande läkaren bedömer att det finns ett särskilt behov för det.

Specialvårdspenning kan sökas fyra månader retroaktivt. Till ansökan ska fogas läkarintyg D av vilket framgår att deltagande i vården av barnet har varit nödvändigt. Föräldrar som har tagit del av rehabiliterings- eller anpassningskurskurser ska till ansökan foga ett intyg av kursarrangören. Specialvårdspenningens belopp är i allmänhet lika stort som föräldrarnas sjukdagpenning. FPA verkställer förskotts innehållning på beloppet. Den förälder som får specialvårdspenning kan inte samtidigt få arbetslöshetsdagpenning eller arbetsmarknadsstöd. Också hemmamammor, studerande och andra med självständigt arbete kan få specialvårdspenning. Specialvårdspenningens belopp uträknas på basis av inkomsterna, minimibeloppet är emellertid 15,20 euro om dagen.

När FPA betalar rehabiliteringspenning till sökanden för rehabiliteringstiden betalas specialvårdspenning endast för rehabiliteringspenningens självrisktid. Specialvårdspenning betalas inte om sökanden har särskild moderskapspenning, moderskapspenning, faderskapspenning, föräldrapenning eller sjukdagpenning.

Folkpension

Rätt till folkpension har personer som har fyllt 65 år eller yngre arbetsoförmögna personer. Folkpensionens fulla belopp för en ensamstående person är 584,13 euro i månaden. År 2010 bibehålls folkpensionsindex på samma nivå som år 2009, folkpensionen och förmåner som är bundna till folkpensionsindex är således de samma som år 2009.

Rehabilitering

FPA ordnar med stöd av lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner yrkesinriktad rehabilitering, medicinsk rehabilitering för gravt funktionshindrade och behovsprövad rehabilitering. FPA betalar också rehabiliteringspenning för att trygga utkomsten under rehabiliteringen.

Rätt till FPA:s medicinska rehabilitering har gravt funktionshindrade personer som får FPA:s förhöjda handikappbidrag/vårdbidrag eller högsta beloppet av FPA:s handikappbidrag/vårdbidrag. Med medicinsk rehabilitering avses bl.a. fysioterapi, musik-, tal-, och ridterapi, anpassnings- och rehabiliteringsperioder och rehabiliteringskurser.

FPA:s rehabilitering ordnas inte för personer som vårdas inom offentlig institutionsvård.

Rehabiliteringspenning

Rehabiliteringspenning kan utbetalas till rehabiliteringsklientens föräldrar under den tid anpassningsträning och rehabiliteringskurser pågår. Nödvändigheten av anhörigs eller närståendes deltagande i rehabiliteringen ska alltid motiveras i rehabiliteringsplanen. Rehabiliteringspenning ansöks hos FPA och till ansökan ska fogas ett intyg av kursarrangör.

Om självrisktiden stadgas separat. Självrisktiden för exempelvis en anpassningsträningsskurs på högst 12 vardagar är kursens begynnelse dag.

I allmänhet är rehabiliteringspenningen lika stor som sjukdagpenningen och är skattepliktig inkomst. Minimibeloppet på rehabiliteringspenningen är 22,04

euro om dagen. Minimibeloppet på rehabiliteringspenningen vid yrkesinriktad rehabilitering är 22,04 euro om dagen. För rehabiliteringspenningens självriskdag kan föräldern få specialvårdspenning för kompensation för inkomstbortfall.

Rehabiliteringspenning för unga

Ungdomar i åldern 16–19 år har rätt till rehabiliteringspenning, om deras arbets- och förvärvsförmåga eller möjligheter att välja yrke och arbete är väsentligt försvagade på grund av sjukdom, skada eller funktionshinder och en intensifierad bedömning av arbetsförmågan och rehabilitering behövs. Målet är att de unga ska rehabiliteras så att deras möjligheter till sysselsättning förbättras.

En förutsättning är dessutom att det i hemkommunen har uppgjorts en personlig studie- och rehabiliteringsplan i samarbete med den unga och hans eller hennes vårdnadshavare och vid behov andra sakkunniga. Enligt FPA:s anvisningar ska som realistiskt mål för rehabiliteringen vara en övergång till arbetslivet på ett sådant sätt att den unga med sitt arbete kan få åtminstone små inkomster utöver pensionen. I de fall målet med utbildningen endast är att träna upp den unga att klara av bestyr i vardagen och inte ens preliminära yrkesinriktade planer med sikte på ett arbetsliv utarbetas uppfylls inte förutsättningarna att få rehabiliteringspenning. Saken ska emellertid bedömas ur den ungas eget perspektiv. Ett arbetsliv ska betraktas ur ett vidare perspektiv eftersom redan möjligheten till en liten arbetsinkomst kan upplevas som mycket viktig. Enligt regeringens proposition beviljas den unga personen i regel rehabiliteringspenning om det t.ex. på grund av sjukdomens art är svårt att förutsäga vilka möjligheter en ung person som ännu går i skola har att få yrkesinriktad rehabilitering enligt en rehabiliteringsplan.

År 2010 är rehabiliteringspenningen för unga minst 22,04 euro om dagen och penningen är skattepliktig inkomst. För samma tid kan den unga också få skattefritt handikappbidrag. För tiden mellan rehabiliteringsperioder (ledigheter) utbetalas rehabiliteringspenningen nedsett med 20 procent. En person under 20 år kan beviljas sjukpension först då det

har utretts att det inte finns möjligheter till yrkesinriktad rehabilitering eller om den yrkesinriktade rehabiliteringen har avbrutits eller upphört som resultatlös på grund av sjukdom.

Ersättning av läkemedel

Enligt systemet för läkemedelsersättning finns det tre olika ersättningsklasser. Patienterna har inte en fast självriskandel för den mängd läkemedel som köps på en och samma gång. Ersättningarna räknas som procentandelar direkt av läkemedlets pris. Grundersättningen för läkemedel är 42 procent av priset, den lägre specialersättningen är 72 procent och den högre specialersättningen är 100 procent av priset. För läkemedel som räknas till den högre specialersättningsklassen betalar patienten en självriskandel på 3 euro för varje läkemedel.

Reseersättningar

Sjukförsäkringen ersätter resor till sjukhus, poliklinik eller en samkommuns verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården. Ersättning betalas dessutom för kostnaderna för en försäkrads egna resor till platser där hjälpmedel tillverkas, underhålls och förmedlas, om resorna gäller anskaffning och underhåll av hjälpmedel som ingår i behandlingen av en sjukdom. För resor som görs på grund av sjukdom ersätts den del som överstiger 9,25 euro per resa i en riktning. Dessutom ersätts patientens resekostnader i sin helhet till den del självriskandelen för resekostnaderna överstiger 157,25 euro per kalenderår. Den årliga självriskandelen uppkommer på basis av både självriskandelarna och de engångsbelopp som är mindre än självriskandelen. Till resekostnader räknas kostnader för patientens egna, hans eller hennes följeslagares eller medföljande familjemedlems resor.

Om en patient under resan är i behov av en ledsagare kan även dennes resor ersättas. Ledsagares resor ersätts om vårdpersonalen har ansett att en ledsagare är nödvändig med tanke på sökandens sjukdom. Om en patient på grund av undersökning, vård eller trafikförhållanden har varit tvungen att övernatta

under resa, utbetalas högst 20,18 euro per dygn i ersättning för övernattningspenning utbetalas också till ledsagare eller familjemedlem, i de fall dennes resa ersätts.

Sjukpension som lämnas vilande och rätt att förtjäna

Utbetalningen av sjukpension påverkas inte, om pensionstagarens arbetsinkomster är högst 600 euro i månaden. Om pensionstagaren förtjänar mer än 600 euro i månaden, ska pensionen lämnas vilande. En sjukpension kan lämnas vilande utan avbrott i minst tre månader och högst två år. Om en sjukpension har varit vilande ska den betalas i minst tre månader innan den på nytt kan lämnas vilande. Antalet gånger en pensionstagare har möjlighet att lämna sin pension vilande finns inte stadgat i lagen. Den som omedelbart innan sjukpensionen lämnats vilande fått vårdbidrag för pensionstagare ska beviljas handikappbidrag till högsta belopp för den tid som utbetalning av pensionerna varit avbruten. Den som omedelbart innan sjukpensionen lämnats vilande fått bostadsbidrag ska även i fortsättningen få bidraget så länge som villkoren för bidraget är uppfyllda, även om sjukpensionen inte betalas så länge pensionen är vilande.

Lagen om främjande av sjukpensionärers återgång i arbete (738/2009) är ny, den ingår inte i folkpensionslagen. Den nya lagen är tidsbegränsad och är i kraft 1.1.2010–31.12.2013. Denna lag tillämpas inte på sjukpensioner som lämnats vilande 2009 eller tidigare med stöd av (gamla) bestämmelser i folkpensionslagen.

Ersättning för glutenfri kost

Personer som fyllt 16 år och som lider av celiaki kan få ersättning från FPA för de kostnader som den glutenfria dieten ger upphov till. Ersättningen på 21 euro i månaden är skattefri inkomst.

Dagvård

Barndagvård

Alla barn under skolåldern har en subjektiv rätt till kommunal dagvård. Barn som är i behov av specialomsorg och fostran är primärt berättigade till dagvård. Vården av dessa kan ordnas:

- På specialdaghem.
- Integrerat på daghem där barnet har två platser (eller fler) eller en assistent.
- I familjedagvård där barnet har två platser (eller fler) eller med specialersättning för barndagvården.

Rehabiliterande dagvård för utvecklingsstörda barn under skolåldern

Dagvården för barn med utvecklingsstörning ska vara avgiftsfri om dagvården ordnas som specialomsorg med stöd av specialomsorgslagen. Till specialomsorgstjänster hör bl.a. behövlig handledning och rehabilitering (2 § 3 mom.). I de fall dagvården av ett 3–5 år gammalt barn i rehabiliterande syfte ordnas på daghem ska vården vara avgiftsfri med stöd av klientavgiftslagen (4 § 2 mom.). Enligt lagen är specialomsorgen om barn med utvecklingsstörning avgiftsfri för barn under 16 år.

I de fall ett barn är i behov av dagvård enbart i rehabiliterande syfte ska behovet motiveras med läkarutlåtande av vilket dagvårdens uttryckliga rehabiliterande syfte framgår.

Avgifter för eftermiddagsverksamhet och dagvård i rehabiliterande syfte för ett utvecklingsstört barn kan jämföras med serviceavgifterna för anordnandet av boende. Lagen om barndagvård är en allmän lag medan specialomsorgslagen är en speciallag, som i normkonfliktsituationer primärt ska tillämpas. Då beslut fattas ska allmänna förvaltningsrättsliga principer och i synnerhet särskilda rättsprinciper som gäller socialrätt följas. Sådana rättsprinciper är exempelvis principen att i valsituationer välja det alternativ som är förmånligare för klienten.

Kommunen är skyldig att ordna specialomsorg med stöd av specialomsorgslagen. Kommunen kan inte kringgå de

skyldigheter som lagen förpliktar genom att bevilja specialomsorgstjänster som utvecklingsstörda är i behov av med stöd av annan lag enligt vilken klientavgifterna är avgiftsbelagda.

Förvaltningsdomstolarna har i många fall tagit ställning till dagvård för utvecklingsstörda barn i rehabiliterande syfte och konstaterat att dagvården för utvecklingsstörda ska omfattas av specialomsorg och sålunda vara avgiftsfri.

Skolgång

Ett utvecklingsstört barn omfattas i allmänhet av förlängd läroplikt. Läroplikten börjar det år som barnet fyller 6 år och fortsätter till 11 år. Innan beslut om förlängd läroplikt för barnet fattas ska barnets vårdnadshavare ges möjlighet att bli hörd. I samråd med barnets vårdnadshavare, lärare och assistenter gör man upp en individuell plan för hur undervisningen ordnas (IU).

Specialundervisning ordnas i samband med den övriga undervisningen eller i specialklass.

Förskoleundervisning

Ett barn som är i behov av särskilt stöd har rätt till förskoleundervisning:

1. Det är eleven fyller 5 år varvid förskoleundervisningen är frivillig för eleven.
2. Det är eleven fyller 6 år och läroplikt uppkommer. På grund av att det gäller läropliktens första år är ett deltagande i förskoleundervisningen obligatoriskt.
3. Det är eleven fyller 7 år i det fall inledningen av elevens grundläggande undervisning har uppskjutits.

Förskolan är avgiftsfri och förskoleundervisning kan ordnas i daghem eller skola på ett sådant sätt att resorna är så korta och trygga som möjligt.

Enligt lagen om barndagvård har familjer alltså en subjektiv rätt till dagvårdsplats till dess barnet i egenskap av läropliktig börjar omfattas av den grundläggande undervisningen. Om barnet är i dagvård ska den tid som används för förskoleundervisning beaktas i dagvårdsavgiften. Ett specialbarn som får förskole-

undervisning har i regel rätt till avgiftsfri färdtjänst.

Skolgångsbiträden

Skolväsendet beviljar vid behov ett gravt funktionshindrat barn tjänster av skolgångsbiträde. Då man gör upp en individuell undervisnings- och rehabiliteringsplan utvärderas också behovet av biträdestjänster. Motiveringarna ska vara utförliga och till motiveringarna ska fogas ett läkarutlåtande.

I 31 § i lagen om grundläggande utbildning stadgas om avgiftsfri undervisning. Med stöd av 1 momentet har funktionshindrade elever och andra elever i behov av särskilt stöd dessutom rätt till avgiftsfritt få sådana tolk- och biträdestjänster som är förutsättningar för att de ska kunna delta i undervisningen.

Syftet med ett skolgångsbiträdes arbete är att stödja elevens individuella funktionsförmåga i olika förhållanden. Målet är att hjälpa och stödja eleven i läroprocessens olika stadier på ett sådant sätt att elevens självständighet och egen aktivitet betonas. Ett skolgångsbiträde bör avlönas för en tillräckligt lång tidsperiod för att anställningen med tanke på elevens framgång ska vara meningsfull.

Skolresor

En elev i grundläggande utbildning som har längre än fem kilometer till skolan har rätt till fri skolskjuts. Rätt till fri skolskjuts eller ett tillräckligt understöd för transport av eleven gäller också när skolvägen med beaktande av elevens ålder eller andra omständigheter är alltför svår, ansträngande eller farlig.

En elev i förskoleundervisning som har längre än fem kilometer från hemmet till förskoleundervisningen eller från dagvård (som avses i lagen om barndagvård) till förskoleundervisningen har rätt till fri transport hemifrån direkt till förskoleundervisningen eller från dagvården till förskoleundervisningen och från förskoleundervisningen hem eller till dagvården (32 § i lagen om grundläggande utbildning).

Morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever med utvecklingsstörning

Morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever med utvecklingsstörning är verksamhet som omfattas av specialomsorgen som kommunens socialväsande ska ordna på ett sådant sätt att verksamheten motsvarar behovet i kommunen. Eftermiddagsverksamheten ska vara avgiftsfri på grund av att det är fråga om partiellt uppehälle för utvecklingsstört barn under 16 år. Kommunen kan inte kringgå de skyldigheter som lagen förpliktar genom att bevilja specialomsorgstjänster som ett utvecklingsstört barn är i behov av med stöd av någon annan lag enligt vilken klientavgifterna är avgiftsbelagda.

I regeringens proposition (RP 159/1996) till ändring av lagen om grundläggande utbildning (1.1.1999) konstateras uttryckligen att elevernas rehabiliterings- och andra individuella handlednings- och stödtjänster alljämt ska beviljas i form av specialomsorger. Morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever är en sådan individuell handlednings- och stödtjänst. Syftet med lagen om ändring av grundläggande utbildning, som trädde i kraft 1.8.2004, har inte varit att ändra paragraferna i specialomsorgslagen.

Behovet av morgon- och eftermiddagsverksamhet för ett barn med utvecklingsstörning ska nämnas i specialomsorgsprogrammet. Om ett barn är i behov av morgon- och eftermiddagsverksamhet på grund av sitt funktionshinder kan det inte vara fråga om en normal tjänst som ordnas med stöd av lagen om barndagvård eller lagen om grundläggande utbildning. I sådana fall ska vården ordnas som specialomsorg med stöd av specialomsorgslagen.

Tavastehus förvaltningsdomstol har gett många beslut där det uttryckligen konstateras att de tjänster som beviljas med stöd av lagen om barndagvård eller lagen om grundläggande utbildning inte täcker behovet av omsorg som ett barn med utvecklingsstörning är i behov av. Behovet av vård och omsorg anses primärt bero av barnets utvecklingsstörning, inte av barnets ålder.

Morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt lagen om grundläggande utbildning

I lagen om grundläggande utbildning har inkluderats ett nytt kapitel 8 a som behandlar anordnandet av morgon- och eftermiddagsverksamhet.

Kommunen kan ordna eller skaffa morgon- och eftermiddagsverksamhet. Om kommunen ordnar eller skaffar morgon- och eftermiddagsverksamhet med stöd av denna lag ska verksamheten erbjudas elever i första och andra årskursen i de skolor som verkar i kommunen. Verksamheten är också avsedd för andra årskursers del för elever som avses i 17 § 2 mom. (specialelever) i den utsträckning kommunen beslutar om.

Kommunen kan ta ut en månadsavgift för morgon- och eftermiddagsverksamhet. Kommunen fattar beslut om avgiftens storlek som får vara högst 60 euro i de fall verksamheten ordnas tre timmar om dagen. En avgift kan tas ut för varje sådan månad som barnet deltar i verksamheten. Verksamheten kan ordnas i större omfattning än tre timmar om dagen och för de överstigande timmarna kan kommunen ta ut separat avgift. På grund av att morgon- och eftermiddagsverksamhet ordnas för alla elever i 1 och 2 årskursen är det befogat att utgå från att en stor del av eleverna, oberoende av ålder, är i behov av verksamheten. Äldre elever är i behov av verksamheten uttryckligen på grund av olika behov. Därför ska morgon- och eftermiddagsverksamhet för utvecklingsstörda elever åtminstone från 9 år uppåt ordnas som specialomsorg, varvid månadsavgift inte tas ut.

Utbildningsstyrelsen har godkänt grunderna för morgon- och eftermiddagsverksamheten enligt vilka verksamhet ska ordnas.

Ytterligare uppgifter: www.edu.fi, www.minedu.fi

Studier

Yrkesinriktad specialundervisning

Personlig assistent

Den studerandes hemkommun är skyldig

att ordna tjänster av en personlig assistent. Dessa tjänster beviljas med stöd av 9 § i handikappservicelagen i enlighet med kommunens anslag.

Personligt skolgångsbiträde

Utbildningsanordnaren är skyldig att ordna biträdestjänster. Finansiering beviljas med stöd av 9 § i förordningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet. I förordningens motiveringspromemoria nämns att endast en autistisk eller mycket gravt utvecklingsstörd person har rätt till biträdestjänster.

Biträdestjänster som förutsätts för deltagande i undervisningen

Utbildningsanordnaren är skyldig att ordna biträdestjänster (38 § i lagen om yrkesutbildning). Studerande som får specialundervisning har rätt att få sådana biträdestjänster, övriga elevvårdstjänster samt särskilda hjälpmedel vilka är en förutsättning för att de ska kunna delta i undervisningen. I handikappservicelagen stadgas om övriga tjänster och stödåtgärder.

Elevvård

Med elevvård avses främjande och upprätthållande av elevens och den studerandes goda studieförmåga, goda fysiska och psykiska hälsa samt sociala välfärd och de åtgärder som detta förutsätter. Vid behov ska utbildningsanordnaren se till att de studerande som är i behov av stöd ges information och handledning om förmåner och tjänster (social- och mentalvårdstjänster, missbruks- och preventivmedelstjänster, arbetskraftsbyråttjänster) som står till buds för dem.

Stöd för skolresor

Utbildningsanordnaren eller den studerande har anordningsskyldighet för skolresor. FPA kan bevilja en studerande vars skolväg i ena riktningen är minst 10 kilometer och vars skolresekostnader per månad överstiger 54 euro stöd för skolresor. Självriskandelen uppgår till 43 euro i månaden (3 § i lagen om stöd för skolresor för studerande i gymnasieutbildning och yrkesutbildning). Funktionshindrade studerande som deltar i undervisning och handledning i tränings- och rehabiliteringssyfte jämställs med studerande som deltar i grundläggande yrkesutbildning.

Skoltransport kan också beviljas med stöd av 8 § i handikappservicelagen och 4–6 § i handikappserviceförordningen.

Inkvarteringsförmån

Utbildningsanordnaren är skyldig att ordna inkvartering. Det är avgiftsfritt för studeranden att bo i studentbostäder som utbildningsanordnaren anvisar (37 § i lagen om yrkesutbildning, förordningen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet).

Hälsovård

Hjälpmedel

Till den medicinska rehabiliteringen hör hjälpmedel och apparatur som den funktionshindrade behöver för att klara av dagliga sysslor (t.ex. käpp, protes, rullstol). För en funktionshindrad elev i grundskolan eller gymnasiet ordnar hälsovården också personliga hjälpmedel som hör till den medicinska rehabiliteringen och som behövs i skolan (t.ex. rullstol).

Skolan ordnar skol- och klassbundna hjälpmedel som ska användas i skolan (t.ex. skolbänkar).

Närståendevård

Stöd för närståendevård

Om stöd för närståendevård stadgas i lagen om stöd för närståendevård som trädde i kraft 1.1.2006. Stöd för närståendevård ansöks av hemkommunens socialväsande. Med närståendevård avses vård av och omsorg om en äldre, funktionshindrad eller sjuk person som ordnas i hemförhållanden med hjälp av en anhörig eller någon annan som står den vårdbehövande nära. Huvudregeln är att vården sker i den vårdbehövandes eget hem.

Med närståendevårdare avses en anhörig till den vårdbehövande eller någon annan som står den vårdbehövande nära. Med en person som står nära avses t.ex. sambo eller en sådan nära vän till den vårdbehövande som i praktiken innan ett

avtal har ingåtts har tagit del i vården och omsorgen.

Med stöd för närståendevård avses en helhet som omfattar behövliga tjänster som tillhandahålls för den vårdbehövande, vårdarvode till närståendevårdaren, ledighet och tjänster som stödjer närståendevården.

Kommunen ansvarar för anordnandet av stöd för närståendevård. Ett avtal om stöd för närståendevård ska ingås mellan närståendevårdaren och kommunen. En vård- och serviceplan ska fogas till avtalet.

Vård- och serviceplanen uppgörs tillsammans med den vårdbehövande och närståendevårdaren. I vård- och serviceplanen ska antecknas omfattningen av och innehållet i den vård som närståendevårdaren ger och andra social- och hälsovårdstjänster som den vårdbehövande behöver. I planen antecknas också omfattningen av och innehållet i socialvårdstjänster till stöd för närståendevårdarens uppdrag (t.ex. avlastning, hemtjänst) och hur vården av den vårdbehövande ordnas under vårdarens ledighet eller annan frånvaro.

Vårdarvode bestäms enligt hur bindande och krävande vården är. Vårdarvode är minst 347,41 euro i månaden (år 2010).

En närståendevårdare som sköter en vårdbehövande som regelbundet är borta från hemmet minst 5–7 timmar om dagen är berättigad till ett vårdarvode på 347,41 euro om bundenheten vid vården och behovet av vård och omsorg är ringa. På så sätt kan exempelvis en närståendevårdare till ett gravt utvecklingsstört barn vara berättigad till ett vårdarvode på minst 347,41 euro, trots att barnet tillbringar i medeltal över 7 timmar exempelvis i skola eller i dagverksamhet.

Ledig tid och ersättning för närståendevårdaren

En närståendevårdarens lagstadgade rätt till minst två dygn ledig tid per kalendermånad ändrades till tre dygn ledig tid per kalendermånad från början av 2007. Kommunen kan dessutom besluta att ordna fler än tre lediga dagar och rekreationsledighet som är kortare än ett dygn för en närståendevårdare som är bunden vid vården. Lediga dagar och rekreationsledighet

minskar inte på vårdarvodets storlek.

Kommunen ska se till att vården av den vårdbehövande ordnas på ett ändamålsenligt sätt under vårdarens ledighet. För tjänster som kommunen ger en vårdbehövande under närståendevårdarens lediga dagar kan tas ut en avgift på högst 9,90 euro per dygn. På avgiften inverkar inte arten eller omfattningen av tjänster som den vårdbehövande är i behov av per dygn. (6 b § i klientavgiftslagen).

Boende

Boendetjänster för funktionshindrade personer kan ordnas i hemmet, på servicehem eller på annan plats som är mest lämplig för personen i fråga. Kommunen ska ordna boende för en utvecklingsstörd antingen med stöd av specialomsorgslagen eller med stöd av handikappservice lagen. Det viktigaste är att boendetjänsterna ordnas med tanke på klientens individuella behov.

Boende som ordnas med stöd av specialomsorgslagen

Enligt specialomsorgslagen är alla personer med utvecklingsstörning berättigade till behövliga boendetjänster. Grava funktionshinder förutsätts inte. Specialomsorgslagen garanterar en utvecklingsstörd person sådana individuella tjänster och stödåtgärder som han eller hon är i behov av för att reda sig i det dagliga livet både hemma och utanför hemmet. Boendetjänster enligt specialomsorgslagen kan ordnas av specialomsorgsdistrikt, kommuner eller privata serviceproducenter.

Boende som ordnas med stöd av handikappservice lagen

Enligt handikappservice lagen ska kommunen ordna serviceboende för gravt funktionshindrade personer. Till serviceboende hör bostad och tjänster i anslutning till boende som är nödvändiga för att den boende ska klara de funktioner som hör till normal livsföring.

Serviceboende är en subjektiv rätt för

den gravt funktionshindrade, handikappservice lagen förpliktar således kommunen att ordna serviceboende för en gravt funktionshindrad person (8 §). Enligt handikappservice förordningen (11 §) avses som gravt funktionshindrad den som på grund av sitt handikapp eller sin sjukdom behöver en annan persons hjälp för att klara sina dagliga sysslor. Serviceboende kan ordnas på många olika sätt bl.a. i eget hem med hjälp av tjänster av exempelvis personlig assistent eller hemtjänst. Tjänster ska ordnas i sådan utsträckning eller under sådana former som behoven hos den hjälpbehövande kräver. Om serviceboende ansöker man hos kommunens socialförvaltning.

Serviceavgifter för boende

Den grundläggande principen är att en person själv står för normala kostnader i anslutning till boende, d.v.s. kostnader för sitt uppehälle. Kommunen ska ersätta kostnader för olika slag av tjänster och stödåtgärder som en funktionshindrad person är i behov av då boende ordnas. Avgifter för sådana tjänster och åtgärder kan inte tas ut av den funktionshindrade. Exempelvis säkerhets-, städ- eller ledsagartjänster betraktas inte som uppehälle.

De stödtjänster i anslutning till boende som ordnas med stöd av handikappservice lagen och specialomsorgslagen, som en person är i behov av för att klara av ett dagligt liv, är avgiftsfria för klienten. Sådana tjänster är bl.a. hjälp vid tillredning av mat, vid måltider, städning av bostaden, påklädning, personlig hygien och hjälp vid skötsel av ärenden. Avgiftsfriheten grundar sig på 4 § i klientavgiftslagen.

Klienten ansvarar enbart för kostnader för uppehälle. Uppehålle är alla normala utgifter som är oberoende av den boendes funktionshinder, som exempelvis hyra, utgifter för mat, tvättmedel, vatten och elektricitet. Med en skriftlig ansökan till socialförvaltningen kan man ansöka om ersättning för sådana utgifter. I motiveringarna till ansökan är det skäl att hänvisa till specialomsorgslagen eller till handikappservice lagen eller klientavgiftslagen. Enligt 4 § 2 mom. i klientavgiftslagen är specialomsorg som avses i specialomsorgslagen avgiftsfri med undantag av den utvecklingsstördas uppehälle. Enligt lagen

är det möjligt att retroaktivt för en tid på fem år ansöka om ersättning av utgifterna (11 § i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utskökningsväg).

Ändringsarbeten i bostaden

Enligt handikappservicelagen beviljas en gravt funktionshindrad person ersättning för sådana ändringsarbeten i en bostad som är nödvändiga på grund av handikappet eller sjukdomen. Kostnader som ersätts är bl.a. kostnader för planeringen av ändringsarbeten, avlägsnande av hinder i bostadens närmaste omgivning, breddning av dörrar, byggande av ramper o.d. (9 § i handikappservicelagen, 12 § i handikappserviceförordningen). Ändringsarbeten i bostaden är en subjektiv rätt för den gravt handikappade.

Bilärenden

Bilskatt

Fordonsförvaltningscentralen beviljar automatiskt återbäring på bilskatt om man beviljats återbäring på bilskatt med stöd av 51 § i bilskattelagen och det finns anteckning om detta i fordonsregistret.

En person som har parkeringstillstånd för funktionshindrade och som fått återbäring på bilskatt med stöd av 50 § eller 51 § i bilskattelagen, och som det inte finns anteckning om i registerutdraget, kan på ansökan få befrielse från bilskatt. Befrielse från bilskatt kan ansökas på förhand före skatteårets början. Blanketter fås hos polisen, besiktningstationer, Fordonsförvaltningscentralen och på Internet på adressen www.ake.fi

Närmare uppgifter lämnas av Fordonsförvaltningscentralen, PB 120, 00101 Helsingfors, tfn 0100 7821

Återbäring på bilskatt

Återbäring på bilskatt kan med stöd av bilskattelagen (5 § och 51 §) beviljas för ny bil eller för begagnad bil om det är fråga om ett begagnat fordon som importerats till landet och som för första gången

registreras i Finland. Beslut kan ansökas på förhand eller senast 6 månader sedan den sökande har antecknats som ägare till bilen.

Hangö tull, 51 §

Fullständig eller partiell återbäring på den bilskatt som ingår i bilpriset kan enligt 51 § i bilskattelagen beviljas för en bil som är avsedd för en funktionshindrad persons personliga bruk. Maximibeloppet på återbäringen är 3 770 euro. Om en person på grund av sitt handikapp måste använda bil med automatväxel är maximibeloppet på återbäringen 4 980 euro.

Bilen är i den funktionshindrade personens ägo och i registerutdraget ska finnas anteckning om nedsatt bilskatt. Användningsändamålet för bilen är i huvudsak transport av den funktionshindrade personen.

Ansökningar och tilläggsuppgifter: Södra tulldistriktet, Hangö tull, 10900 Hangö, tfn 020 690 601, www.tulli.fi, bilfirmor.

Tullstyrelsen, 50 §

Tullstyrelsen kan på de villkor den bestämmer av mycket vägande skäl bevilja återbäring på bilskatt eller skälig del av bilskatten. Man har inte möjlighet att anföra besvär över tullstyrelsens beslut. Det är därför all anledning att fylla i ansökan mycket noggrant.

Av ansökan ska framgå arten av skadan och svårighetsgraden samt behovet av bil. Till ansökan ska fogas ett läkarutlåtande av vilket funktionsnedsättningen framgår. I sitt beslutsfattande fäster tullstyrelsen också vikt vid familjens ekonomiska och sociala ställning.

Ansökningar och tilläggsuppgifter: Tullstyrelsen, PB 512, 00101 Helsingfors, tfn (09) 6141, www.tulli.fi

Ändringsarbeten i bilen

Med stöd av handikappservicelagen ersätter socialförvaltningen totala kostnader för nödvändiga ändringsarbeten som på grund av funktionshindret utförs i bil av standardmodell (bl.a. körreglage, servomotorer, lyftanordning för rullstol) (17 § i handikappserviceförordningen).

Med stöd av handikappservicelagen kan även upp till hälften av kostnader

för tilläggsapparatur, t.ex. extra värmare, som underlättar användningen av bilen ersättas.

Parkeringstillstånd för bilen

Polisen i hemkommunen beviljar en gravt funktionshindrad person parkeringstillstånd för 10 år åt gången. Tillståndet gäller även i de övriga medlemsländerna inom EU. Parkeringstillståndet är personligt. Till ansökan om parkeringstillstånd ska fogas två fotografier (helst svartvita) och läkarutlåtande om sjukdomens, skadans eller funktionshindrets art och svårighetsgrad. Med parkeringstillstånd är det tillåtet att gratis parkera bilen på en avgiftsbelagd plats och på en sådan plats som med trafikmärke är angiven som förbjuden parkeringsplats. Detta förutsätter emellertid att parkering är tillåten med stöd av bestämmelser i övriga vägtrafiklagar (53 § i vägtrafiklagen). Ytterligare uppgifter: www.polis.fi

Understöd vid anskaffning av bil

Med stöd av handikappservicelagen och handikappserviceförordningen kan socialförvaltningen ersätta upp till hälften av de faktiska anskaffningskostnaderna för ny eller begagnad bil. Av ansökan, som görs hos socialförvaltningen, ska framgå behovet av bil. Behovet ska vara fortgående (dagligt) eller ofta upprepat. Av ersättningen kan avdras återbäringen av bilskatt, ersättningen för försäljning av gammal bil eller sannolikt pris samt annan eventuell samhällelig ersättning för bilen. Beslut kan ansökas innan bilen anskaffas. Ytterligare uppgifter lämnas av socialförvaltningen på hemorten (17 § i handikappserviceförordningen).

Intressebevakning

En bestående intressebevakare kan förordnas för en myndig (över 18 år) person som inte själv kan bevaka sina intressen eller sköta sig själv och skötseln av egna angelägenheter. En intressebevakare kan också få i uppdrag att sköta en enskild

angelägenhet som t.ex. att sälja en fastighet eller förrätta arvsskifte på huvudmannens vägnar. Lagen syftar till att i så liten utsträckning som möjligt begränsa den egna friheten att verka. Intressebevakare ska förordnas endast i sådana fall det finns ärenden som kräver åtgärder och skötsel, och då det är nödvändigt för att trygga en persons intressen.

En intressebevakare kan vara nödvändig då exempelvis svår sjukdom eller hög ålder har försvagat personens mentala förmåga på ett sådant sätt att han eller hon inte förmår bevaka sina intressen eller sköta personliga och ekonomiska angelägenheter. I sådana situationer lyckas skötseln av ärenden sällan med hjälp av banktjänster eller fullmakter. En utvecklingsstörning är emellertid inte en grund för ett förordnande av intressebevakare. Det avgörande är på vilket sätt funktionshindret eller sjukdomen inverkar på personens omdömesförmåga och förmåga att fatta beslut. I sådana fall då exempelvis personens anhöriga sköter om angelägenheter ordentligt och det gäller små ärenden finns det nödvändigtvis inte behov av en intressebevakare.

Till intressebevakare kan förordnas en person som är lämplig för uppdraget och som ger sitt samtycke. Vid prövning av lämpligheten ska bland annat beaktas den föreslagna intressebevakarens skicklighet och erfarenhet samt uppdragets art och omfattning. Som intressebevakare kan verka kommunens allmänna intressebevakare eller den hjälpbehövandes mor, far, äkta maka eller annan närstående person. Intressebevakaren företräder sin huvudman, värnar om dennas intressen och representerar denna i ärenden som hör till intressebevakaren. Intressebevakaren ska föra bok över sin huvudmans tillgångar och skulder och årligen ge in en redovisning till magistraten om skötseln av egendomen.

Intressebevakaren representerar sin huvudman i ekonomiska frågor, som exempelvis vid betalning av räkningar. Till uppgifterna hör att bevaka att huvudmannens egendom inte förvaltas mot huvudmannens intressen. För huvudmannen ska ordnas ändamålsenliga levnadsförhållanden och till hans eller hennes förfogande ska lämnas så mycket dispositionsmedel som med beaktande av hans eller hen-

nes behov och övriga omständigheter kan anses skäligt. Medlen ska användas för huvudmannens bästa och för att förbättra dennas livskvalitet. En intressebevakare kan också förordnas att representerar sin huvudman i ärenden som rör huvudmannen och vilkas innebörd huvudmannen inte själv förstår. Intressebevakarens uppgifter framgår av magistratens eller tingsrättens beslut (1–56 § i lagen om förmyndarverksamhet).

Ytterligare uppgifter: www.maistraatti.fi

Skatteärenden

Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga

Om en persons skattebetalningsförmåga med beaktande av de inkomster och den förmögenhet som står till hans eller hennes och familjens förfogande, av någon särskild orsak, såsom försörjningsplikt, arbetslöshet eller sjukdom, nedgått väsentligt, avdras från nettoförvärvsinkomst ett skäligt belopp, dock högst 1 400 euro.

Förutsättning för att avdraget på grund av höga sjukdomskostnader ska beviljas är att den skatteskyldiges och hans eller hennes familjemedlemmars sammanlagda sjukdomskostnader utgör minst 700 euro och samtidigt minst 10 procent av den skatteskyldiges sammanlagda rena kapital- och förvärvsinkomster. I ansökan är det skäl att noggrant redovisa för extra kostnader som skadan eller funktionshindret ger upphov till. Exempel på sådana kostnader är kostnader för boende, kläder, mat, hygien, kostnader för reparationer av hjälpmedel, hälso- och sjukvårdskostnader, kostnader på grund av behovet av hjälp, transportkostnader, kostnader för intressen och rekreation och övriga extra kostnader.

Närmare upplysningar lämnas av det egna skattekontoret på hemorten eller på adressen www.skatt.fi.

Ansökning om tjänster

Rådgivningsskyldighet

Myndigheterna ska ge sina klienter råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller utträttande av ärenden. Klienterna ska också få veta när deras ärenden har anhängiggjorts. Rådgivningsskyldigheten baserar sig på förvaltningslagen och klientlagen. Med rådgivning avses också upplysningar om myndigheternas praxis och eventuella etablerade tolkningsriktlinjer. Klienterna ska också få upplysning om sina rättigheter och skyldigheter samt olika alternativ och deras verkningar på det ärende som är under behandling (8 § i förvaltningslagen och 5 § i klientlagen).

Ansökning

En ansökan om tjänster görs i regel skriftligen. Av ansökan ska framgå vad som ansöks, vem som ansöker och varför ansökan görs. Av ansökan ska också noggrannare framgå den eventuella diagnosen och klara och detaljerade uppgifter om hur skadan inverkar på det dagliga livet och hur livet underlättas i och med att tjänsten beviljas. Dessutom är det skäl att hänvisa till utlåtanden av läkare, psykolog, terapeut m.m. och bifoga dessa utlåtanden till ansökan.

I de fall en klient vill veta hur länge hans eller hennes ärende kommer att vara under behandling har myndigheterna en lagstadgad skyldighet att på klientens begäran ge en uppskattning om behandlingstiden (33 § i förvaltningslagen).

Beslut

Då man fattat beslut i ett ärende ska det ges skriftligen. Av ett skriftligt beslut ska tydligt framgå den myndighet som har fattat beslutet, tidpunkten för beslutet, de parter som beslutet gäller, motiveringen för beslutet, namn och kontaktuppgifter för den person som vid behov kan lämna ytterligare uppgifter. I motiveringen av beslutet ska också tydligt framgå vad en part är berättigad eller förpliktad till eller

hur ärendet på annat sätt är beslutfört. Av motiveringen ska dessutom framgå vilka omständigheter och förhållanden som har inverkat på beslutet. De bestämmelser som har tillämpats ska nämnas. Till ett beslut som man får söka ändring i ska fogas besväransvisningar och anvisningar för ändringssökande (43–45 § i förvaltningslagen och 6 § i klientlagen).

Möjligheter att anföra besvär och påverka

Sökande av ändring på myndighets nekande beslut

Om man har fått ett beslut som man vill söka ändring på ska man först noggrant bekanta sig med anvisningarna för ändringssökande. Därefter skrivs ett skriftligt krav på rättelse/besvär. Av besväret ska framgå yrkandes namn, adress, uppgifter om beslutet (datering, undertecknare), krav (t.ex. att socialnämndens beslut ska upphävas och att den ansökt tjänsten/stödåtgärden/understödet ska beviljas), motiveringar (anledningen till att den ansökt tjänsten ska beviljas), noggrann beskrivning av funktionshindret och de men detta medför.

Besväret måste sändas inom utsatt tid, i annat fall tas det inte upp till behandling. Till det anförda besväret kan man foga eventuella utlåtanden av läkare, fysioterapeut eller ergoterapeut och andra handlingar i anslutning till ärendet.

Besvärstid

Besvärstiden börjar löpa från den tidpunkt då den nya besväransvisningen har delgetts, d.v.s. då man har mottagit beslutet. Vanlig delgivning sker per post genom brev till mottagaren. Mottagaren anses ha fått del av ärendet den sjunde

dagen efter det brevet avsändes, om inte något annat visas. (59 § i förvaltningslagen). En delgivning ska verkställas per post mot mottagningsbevis, om den gäller ett förpliktande beslut och tiden för ändringssökande eller någon annan tidsfrist som påverkar mottagarens rätt börjar löpa från det beslutet delgavs (60 § i förvaltningslagen).

Över beslut av kommunens socialnämnd kan man anföra besvär hos nämnden senast 14 dagar efter det beslutet har delgivits. Över nämndens beslut kan man anföra besvär hos förvaltningsdomstolen senast 30 dagar efter det beslutet har delgivits. Över förvaltningsdomstolens beslut kan man med vissa begränsningar anföra besvär senast 30 dagar efter det beslutet har delgivits (22 § i förvaltningsprocesslagen).

Över hälsovårdens beslut om vård, som exempelvis ett rehabiliteringsbeslut, kan man i allmänhet inte söka om rättelse genom att anföra besvär. Den som är missnöjd med ett beslut av hälsovården kan däremot inkomma med en anmärkning eller ett klagomål. Inom ramen för hälsovården ger patientombudsmannen råd och hjälp i frågor som rör patientens ställning och rättigheter. Myndigheterna ska alltid ge råd och handledning åt klienterna i frågor om anmärkningar och klagomål. I förvaltningslagen stadgas närmare om behandlingen av förvaltningsärenden.

Anmärkning

En anmärkning är ett informellt rättsmedel för att reagera på socialvårdspersonalens faktiska åtgärder (t.ex. dåligt bemötande). Socialombudsmannen hjälper till att framställa en anmärkning. Anmärkningen riktas till den som ansvarar för socialvårdens verksamhetsenhet i fråga. Den person som framställer en anmärkning ska få ett svar inom rimlig tid (23 § i klientlagen).

Socialombudsman

Varje kommun ska utse en socialombudsman. Om personer är missnöjda över de tjänster och det bemötande de får kan de be socialombudsmannen verka som medlare. Socialombudsmannen ger råd och bistår klienter inom socialvården och hjälper till vid framställningen av en anmärkning. Socialombudsmannen följer hur klienternas rättigheter och ställning inom kommunen utvecklas och avger årligen en redogörelse för detta till kommunstyrelsen (24 § i klientlagen).

Klagomål

Vem som helst kan göra ett klagomål. För ett klagomål finns ingen angiven tidpunkt och ett klagomål är en fritt formulerad skrivelse. Ett klagomål görs hos regionförvaltningsverket i den egna regionen d.v.s. den tidigare länsstyrelsen. Regionförvaltningsmyndigheterna, som är länsstyrelsernas efterträdare, inledde sin verksamhet 1.1.2010. Övriga myndigheter som man kan göra klagomål hos är riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern. Närmare uppgifter lämnas av socialinspektörerna vid regionförvaltningsverket och av justitieombudsmannens kansli. Information finns även på webbsidorna www.rfv.fi, www.riksdagen.fi.

Initiativ

Med kommuninvånarinitiativ avses kommuninvånarens egen viljeyttring för att en myndighet ska vidta någon viss åtgärd. Ett initiativ ska tas emot på ett behörigt sätt för behandling av den myndighet till vars verksamhetsområde ärendet hör. Den som lämnar ett initiativ ska alltid få veta vilka åtgärder som vidtas eller som har vidtagits på grund av initiativet.

VAD ÄR RÄTTELSEYRKANDE?

Den som är missnöjd med ett beslut av kommunstyrelsen eller en nämnd, deras sektioner eller en myndighet som lyder under dem, kan framställa ett skriftligt rättelseyrkande. Ändring i beslutet får inte sökas genom besvär. Rättelseyrkande får framställas av den som ett beslut avser (part) eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Också kommunmedlemmar kan yrka på rättelse.

Rättelseyrkandet görs hos det organ som fattat beslutet, och det är ett obligatoriskt inledande skede till kommunalbesvär. Yrkandet ska framställas inom 14 dagar från delgivning av beslutet. En part anses, om inget annat visas, ha fått del av beslutet sju dagar efter att protokollutdraget om beslutet avsändes till parten per brev. En kommunmedlem anses ha fått del av beslutet när protokollet har lagts fram offentligt. Ärendet ska behandlas på nytt i organet i fråga utan dröjsmål.

Ett rättelseyrkande kan framställas både på ändamålsenlighets- och laglighetsgrund. Det organ som behandlar rättelseyrkandet kan ändra beslutet endast på de grunder som anges i yrkandet. Om rättelseyrkandet inte avslås kan det tidigare beslutet ersättas med ett nytt beslut, hävas eller återförvisas till lägre myndighet. Behandlingen av ett rättelseyrkande är ett kommuninternt förvaltningsförfarande och på behandlingen tillämpas bestämmelserna i förvaltningslagen.

Till ett beslut på vilket rättelse får yrkas ska fogas en anvisning om rättelseyrkande. I anvisningen ska anges det organ till vilket rättelseyrkande kan framställas och tidsfristen för yrkandet. Kravet med motiveringar ska framgå av rättelseyrkandet. I ansökan ska den som yrkar på rättelse och den som avfattet skrivelsen anteckna namn, hemkommun, postadress och telefonnummer.

Kommunalbesvär

Beslut som fattats av fullmäktige eller en samkommun och beslut som med anledning av ett rättelseyrkande fattats av kommunstyrelsen eller en nämnd kan överklagas hos förvaltningsdomstolen genom kommunalbesvär. Kommunalbesvär måste vara skriftliga.

Kommunalbesvär får anföras av en part, d.v.s. den

som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Också kommunmedlemmar har besvärsmätt. Är det fråga om beslut med anledning av ett rättelseyrkande får ändring sökas endast av den som gjort rättelseyrkandet. Om beslutet har ändrats med anledning av rättelseyrkandet, får också andra parter och kommunmedlemmar söka ändring i beslutet genom kommunalbesvär. Besvär kan anföras på den grunden att beslutet har kommit till i oriktig ordning, att den myndighet som fattat beslutet har överskridit sina befogenheter eller att beslutet i övrigt strider mot lag.

Kommunalbesvär ska anföras skriftligt hos närmaste förvaltningsdomstol inom 30 dagar från delgående av beslutet.

Förvaltningsbesvär

De kommunala myndigheterna fattar många beslut med stöd av olika speciallagar. Det finns speciallagar för t.ex. skolväsendet, social- och hälsovården och miljöväsendet.

Speciallagarnas bestämmelser om sökande av ändring varierar mycket och de åsidosätter motsvarande bestämmelser i kommunallagen. Enligt speciallagarna söks ändring ofta genom förvaltningsbesvär i stället för kommunalbesvär. Förvaltningsbesvaren förutsätter inte laglighetsgrund, utan de kan också anföras på ändamålsenlighetsgrund, d.v.s. för att den ändringsökande anser att beslutet är oändamålsenligt.

Besvärstiden är 30 dagar från delgivningen av beslutet, om inget annat bestäms i lag.

Många speciallagar innehåller bestämmelser om rättelseyrkande som föregår besvär. I vissa fall kan också rättelseyrkande enligt kommunallagen komma i fråga.

Förvaltningsbesvär kan endast anföras av en part, d.v.s. den som beslutet avser eller vars rätt, skyldighet eller fördel direkt påverkas av beslutet. Den besvärsmätt som kommunallagen ger kommunmedlemmar gäller inte i speciallagarna.

Källa: Kommunförbundet

LAGAR OCH PROJEKT

Aktuella lagstiftnings- och utvecklingsprojekt

Reformen av socialvårdslagstiftningen

Social- och hälsovårdsministeriet har tillsatt en arbetsgrupp som ska se över socialvårdslagstiftningen. **Arbetsgruppen har som uppgift att utreda behovet av att revidera helhetsstrukturen, tillämpningsområdet och innehållet i socialvårdslagarna.** I praktiken innebär detta att omkring tjugo lagar utvärderas, samordnas och revideras. Lagarna gäller bland annat äldreomsorg, handikappservice, dagvård, barnskydd och utkomstskydd.

Arbetsgruppen ska lämna ett förslag till centrala riktlinjer för revideringen av socialvårdslagstiftningen före utgången av mars 2010. På basis av de fastställda riktlinjerna utformar arbetsgruppen ett förslag om hur innehållet i socialvårdslagstiftningen ska revideras. Arbetsgruppens mandat löper ut 31.12.2011. (källa: Social- och hälsovårdsministeriet/pressmeddelande)

Till projektet att revidera socialvårdslagstiftningen hör att utarbeta en **ny handikappservicelag**. I den nya lagen koncentreras alla tjänster och stödåtgärder som ingår i handikappservicelagen och specialomsorgslagen. Samtidigt måste man överväga på vilket sätt och med stöd av vilken lag man ska ordna sådana tjänster som ingår i specialomsorgslagen, men som inte är ändamålsenliga att ta med i den nya handikappservicelagen. Arbetet, som har varit under beredning redan i många års tid, fortgår.

En annan viktig reform som anknyter till helheten är **begränsningar i själv-**

bestämmanderätten. Arbetsgruppens uppdrag är att i den mån det är möjligt samla alla bestämmelser som begränsar klientens och patientens självbestämmanderätt inom social- och hälsovården i en enda författning. I slutet av januari hölls ett arbetsseminarium kring självbestämmanderätt och dess begränsningar, där reformen behandlades.

(Närmare uppgifter www.stm.fi)

Sata-kommittén

Sata-kommittén, som tillsattes av statsrådet 14.6.2007 för att utarbeta en totalreform av den sociala tryggheten, överlämnade sitt slutbetänkande i december 2009. Kommitténs slutbetänkande innehåller över 50 förslag om att göra den sociala tryggheten mer tillräcklig och sporrande, varaktigare och tydligare.

I reformen ingår ibruktagandet av garantipensionen från och med 1.3.2011. Med garantipensionen tryggas utkomsten för dem som lever på de allra minsta pensionsinkomsterna. En full garantipension skulle vara ca 685 euro i månaden. Sata-kommittén föreslår också att ändringar görs i fråga om bostadsbidraget.

Vampo

För att trygga en rättvis ställning för personer med funktionsnedsättning utarbetas regeringens handikappolitiska program där de centrala åtgärderna för handikappolitiken inom de närmaste åren anges.

Avsikten med programarbetet är att skapa en stark grund för mänskliga rättigheter, icke-diskriminering, jämlikhet och delaktighet. Målet är ett samhälle som också lämpar sig för personer med funktionsnedsättning. De centrala utgångspunkterna för arbetet är den första finländska handikappolitiska redogörelse som statsrådet överlämnade till riksdagen 2006 och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess fakultativa protokoll som gäller ett system för individuella klagomål. Finland undertecknade konventionen och protokollet år 2007.

Programmet bereds i samarbete mellan olika förvaltningsområden och expertinstanser. Programarbetet inleddes i september 2008 och slutförs i mars 2010. (Närmare upplysningar www.vane.to)

Arbetsgruppen Kehas

Miljöministeriet har i juni 2009 utarbetat förslag till ett bostadsprogram för personer med utvecklingsstörning och andra gravt funktionshindrade personer för åren 2010–2015. Målet är att på ett kontrollerat sätt minska på institutionsplatserna. I bakgrunden finns FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006) enligt vilken funktionshindrade människor ska ha rätt att välja var och med vem de bor. Statsrådets principbeslut om bostadsprogrammet gavs i januari 2010.

Kårkulla samkommuns verksamhetsformer

Kårkulla vårdhem

Kårkulla vårdhem erbjuder permanent boende, daglig verksamhet, tillfällig undersökning och rehabilitering. Vårdhemmet är indelat i olika enheter för boende. De flesta enheter är gruppboendestäder med egna sovrum, men med gemensamt kök, vardagsrum och badrum. Inom vårdhemmet finns även ett lägenhetsboende. Inom de enskilda enheterna strävar man efter att göra boendemiljön möjligast hemlik.

De flesta som bor permanent på vårdhemmet är fysiskt och/eller psykiskt gravt handikappade vuxna eller äldre personer, med svår autism eller med en psykiatrisk tilläggsdiagnos. Inom vårdhemmet erbjuds regelbunden dagverksamhet inom enheterna Saktis och Allehandan. Även för fritiden finns ett gott utbud av aktiviteter.

Kårkulla resurscenter

Målsättningen med resurscentrets verksamhet är att göra fördjupade utredningar och specialinsatser för enskilda personer, att koordinera de enskilda yrkesgruppernas (psykologer, pedagogiska handledare, kuratorer) verksamhet, att bidra till personalutbildningen, att fungera som sakkunnigt stöd för omsorgsbyråerna och enheterna för boende och dagverksamhet. Resurscentret erbjuder vid behov konsulttjänster direkt till öppen vårdens enheter.

Konsulttjänsterna är följande: läkare, ledande psykolog, ledande kurator, fysioterapeut, pedagogiska handledare, musikerapeut, talterapeut och hälsovårdare. Resurscentret anlitar vid behov även utomstående konsulter som tandläkare, psykiater, ergoterapeut och ortoped.

Resurscentret har till sitt förfogande en undersökningsavdelning för undersökningar och rehabilitering med betoning på

fysiska handikapp och en utrednings- och vårdavdelning (Hyddan) för klienter med psykosociala problem.

Daglig verksamhet

Inom dagverksamheten vill man tillgodose personens behov av att vara aktiv, att erbjuda arbete och sysselsättning, stimulans, varierande erfarenheter och utvecklande upplevelser i en stimulerande miljö. Man vill ge möjlighet till sociala kontakter med andra personer, grupper och olika situationer i samhället samt att ge personen verktyg för att behärska dylika situationer. Man använder en socialpedagogisk arbetsmetod där inläringen sker genom att erbjuda arbete, vuxenundervisning, alternativ verksamhet och behovsrelaterade upplevelser med beaktande av var och ens förutsättningar.

Boende

Samkommunens boendeverksamhet utgör den ekonomiskt största enskilda delen av samkommunens verksamhet. Inom boendet är strävan att bygga ut ett så mångsidigt utbud som möjligt i alla delar av Svenskfinland, nära klienternas uppväxtorter.

Den traditionella boendeformen utgörs av gruppboendena. I gruppboendena hyr personerna i allmänhet ett eget rum men delar på vardagsrum, kök och badrum eller har ett eget badrum. Gruppboendena är i regel utan personal dagtid då alla förutsätts vara i någon form av daglig verksamhet. Kårkulla samkommuns gruppboendestäder har personal nattetid, i regel i form av sovande jour. Vakande personal finns tidvis om speciella skäl för det föreligger.

Lägenhetsboende är en form av boende som erbjuds separat eller i samband

med gruppboende. Personen bor i egen lägenhet. Lindrigt utvecklingsstörda personer, men även en del av de måttligt utvecklingsstörda, klarar av att bo självständigt i en egen lägenhet i s.k. stödboende.

Kårkulla samkommun erbjuder korttidsvård åt barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Korttidsvård erbjuds i kortare eller längre perioder, allt mellan några timmar och några månader. Vården kan vara av engångsnatur eller återkommande. Korttidsvård kan betraktas både som avlastning, social- och boendeträning.

Tillgången till och behovet av familjevård har uppmärksammats från olika håll; omsorgsbyråer, familjer och medlemskommuner. Kårkulla samkommun upprätthåller därför en familjeresursbank för förmedling av foster-, stöd-, kris- och korttidsvårdsfamiljer i hela Svenskfinland.

Regional rådgivande verksamhet

Samkommunen upprätthåller totalt sju omsorgsbyråer: i Borgå, Helsingfors, Ekenäs, Pargas, Närpes, Vasa och Jakobstad. Tillsammans betjänar de hela samkommunen. Omsorgsbyråerna utgör inkörsporten till samkommunens service och är central i kontakten mellan samkommunen, kommunerna, klienterna och våra klienters anhöriga.

Barnen och familjerna får stöd inom omsorgen huvudsakligen via omsorgsbyrån. En familj med ett handikappat barn omges vanligen av ett flertal terapeuter och experter men upplever trots det ofta att de är ensamma och utelämnade. En stor utmaning för omsorgsbyråerna är därför att hitta ett sätt att stöda familjerna så att de också upplever det som ett fortgående stöd och inte som en punkt-

---

insats. Kontakten till omsorgsbyråerna upplevs ofta som positiv av föräldrarna eftersom många första gången möter en person som ser möjligheter i stället för begränsningar. Via Resurscentret i Pargas kan även vissa undersökningar och utredningar utföras.

Arbete enligt socialvårdslagen

Invalidvårdslagen har slopats och bestämmelser om arbetsverksamhet ingår nu i socialvårdslagen §27d och §27e. Samtidigt har annan lagstiftning reviderats för att främja handikappades sysselsättning. Kårkulla samkommun har arrangerat skyddat arbete enligt invalidvårdslagen sedan år 1983. Separata enheter för denna verksamhet finns i Jakobstad (Intek) och i Korsnäs (Molpe Industricentral). På andra orter dvs. i Pargas och Kimito är verksamheten mera knuten till omsorgens arbetscentraler.

Arbete med stöd och utlokaliserat arbete

Arbete med stöd och utlokaliserat arbete öppnar nya vägar till arbetslivet för personer med nedsatt arbetsförmåga. Detta är en service som ger både arbetsgivare och arbetstagare stöd av en arbeidskonsulent. Arbete med stöd är ett sätt att ge individuell handledning så att en person med funktionshinder kan hitta en arbetsplats.

Arbetsklirik

Kårkulla upprätthåller den enda svenskspråkiga arbetskliniken i Finland i Jakobstad. Arbetskliniken erbjuder rehabiliteringsundersökningar och utredningar av rehabiliteringsbehovet. Dessa resulterar i individuella yrkesinriktade rehabiliteringsplaner. Vidare arrangerar kliniken perioder av arbetsprövning och arbetsträning på olika arbetsplatser.

Verksamheten riktar sig till personer som på grund av funktionshinder eller sjukdomar blir tvungna att byta yrke eller för vilka andra åtgärder på arbetsplatsen måste vidtas. Dess verksamhet finansieras genom betalningsförbindelser av framförallt FPA men även andra försäkrings- och pensionsbolag.

Information finns även på webbplatsen: www.karkulla.fi

---

www.fduv.fi

FDUV r.f. Förbundet De Utvecklingsstördas Vål

Kansliet i Helsingfors:
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors
tel +358 (0)9 434 23 60
fax +358 (0)9 40 77 48
e-post: fduv@fduv.fi

Kansliet i Vasa:
Handelseplanaden 20 A
65100 Vasa
tel +358 (0)6 319 56 50
fax +358 (0)6 319 56 58
e-post: fduv.vasa@fduv.fi